

УДК 334.74

JEL Classification: M21

МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД ДО ОЦІНЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДОЦІЛЬНОСТІ ОБ'ЄДНАННЯ ПІДПРИЄМСТВ

Линенко А.В., к.е.н., доцент

Цикало К.С.

Запорізький національний університет

Анотація. Статтю присвячено дослідженню методичних підходів до оцінювання доцільності об'єднання підприємств як способу підвищення ефективності їх господарської діяльності, а також аналізу впливу об'єднань на функціонування їх учасників.

У науковій роботі були розглянуті базові правові основи функціонування підприємств та визначені основні цілі організації об'єднань. Виходячи із них були визначені основні ефекти, які отримують дочірні підприємства від приєднання до об'єднання, а також загальний вплив об'єднань підприємств на підприємництво та економіку країни.

Враховуючи результати проведеного теоретичного дослідження, були проаналізовані дані фінансової звітності ПАТ «Кременчуцький завод металевих виробів» (ПАТ «КрЗМВ»), що з 2008 р. входить до складу групи ПАТ «Крюківський вагонобудівний завод» (ПАТ «КВБЗ»). На основі аналізу, з урахуванням інтересів цих підприємств, була визначена доцільність даного об'єднання, проаналізовані ефекти та вплив, яких зазнало ПАТ «КрЗМВ» після включення до складу групи. Для цього були визначені основні показники діяльності підприємства до та після його об'єднання за 2006–2015 рр. Обрана група показників характеризує головні аспекти діяльності та функціонування підприємства: прибутковість, рентабельність, ліквідність, ділову активність та платоспроможність підприємства. Порівняльний аналіз економічних показників діяльності ПАТ «КрЗМВ» дав змогу визначити вплив групи на підприємство та обґрунтувати доцільність створення об'єднання в цілому.

Проведений аналіз показав, що об'єднання позитивно вплинуло на функціонування ПАТ «КрЗМВ» унаслідок збільшення обсягів його реалізації, прибутковості та рентабельності його функціонування, покращення ліквідності та фінансової стійкості підприємства, навіть не зважаючи на кризові явища в реальному секторі економіки України.

Ключові слова: група, дочірня компанія, економічна ефективність, материнська компанія, об'єднання підприємств, рентабельність.

THE METHODOLOGICAL APPROACH OF COMBINING COMPANIES ECONOMIC FEASIBILITY EVALUATION

Andrii Lynenko, PhD in Economics, Associate Professor,

Kateryna Tsykalo

Zaporizhzhya National University

Summary. The article studies methodological approaches of evaluation the efficiency of enterprises associations as a way to improve their economic activities, and analyzes the impact of unions on their members functioning.

The scientific work reviewed the base legal foundation of enterprises functioning and the basic objectives of association. Based on these the main effects that affiliates have from joining the union were determined as well as the overall impact of business associations on business and economy.

Taking into account the results of theoretical research, we analyzed the financial statements of PJSC «Kremenchug Steel Plant Products» (PJSC "KrZMV") that is a part of JSC «Kryukov Car Building Plant» (JSC "KVSZ") from 2008. Based on the analysis, taking into account the interests of these companies the appropriateness of the association were identified, the effects and impact that PJSC «KrZMV» suffered after the inclusion to the group were analyzed. For this purpose, the basic performance indexes of the Company before and after the association were identified for 2006-2015. The selected group of indicators characterizes the main aspects and activities of the enterprise: profitability, profitibility, liquidity, business activity and solvency. Comparative analysis of the PJSC «KrZMV» economic indicators makes it possible to determine the impact of the plant and to prove the feasibility of establishing the association as a whole.

The analysis showed that the association had a positive impact on the PJSC "KrZMV" functioning due to sales increase, operations profitibility, company's liquidity and financial stability improvement, despite the crisis in the real economy

Keywords: group, subsidiary, economic efficiency, the parent company, combining business, profitibility.

Постановка проблеми. Нестабільна економічна та політична ситуація в Україні, непристосованість до потреб ринку вимагають пошуку нових методів підвищення ефектив-

ності функціонування підприємств. Поступовий перехід до відкритої економіки, напрям на євроінтеграцію та переорієнтація на нові ринки збуту стали новим викликом для українського підприємництва. Задля виробництва конкурентоспроможної продукції, яка відповідає вимогам та стандартам країн-імпортерів, має значний попит на зовнішніх і внутрішніх ринках, підприємства вимушені шукати новий підхід до управління та співробітництва, до провадження інноваційної та виробничої діяльності.

Об'єднання підприємств є ефективним способом розв'язання цих та інших проблем, що стоять перед вітчизняним підприємництвом. Об'єднуючи свої виробничі та інноваційні можливості, підприємства мають на меті отримання економічної вигоди, проте на практиці цей ефект досягається не завжди. Саме тому актуальним є визначення основних переваг та недоліків, що пов'язані з процесом об'єднання підприємств та, як наслідок, визначення доцільності такого об'єднання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню діяльності об'єднань підприємств, їх теоретичних і правових засад функціонування присвячено низку праць вітчизняних та зарубіжних вчених, серед яких: Бережна М.С., Венгер В.В., Дорожкін І.М., Дорожкіна О.К., Коєва Ж.В., Купріна Н.М., Петрина В.Н., Скопенко Н.С., Тюленєва Ю.В. та ін.

Невирішені складові загальної проблеми. Не зважаючи на значний науковий доробок щодо проблем об'єднання підприємств, який здебільшого присвячений правовій та організаційній складовим, недостатньо дослідженим залишається вплив об'єднання на підприємства, що входять до його складу, та ефекти, які від цього отримуються.

Формулювання цілей статті. Метою статті є визначення основних чинників, що зумовлюють доцільність об'єднання підприємств, та оцінювання доцільності об'єднання як методу підвищення ефективності діяльності підприємств-учасників.

Виклад основного матеріалу дослідження. Згідно з Господарським кодексом України (ГКУ), задля координації своєї діяльності українські підприємства мають право на добровільне об'єднання. При цьому ГКУ визначає об'єднання підприємств як господарську організацію, утворену у складі двох або більше підприємств з метою координації їх виробничої, наукової та іншої діяльності для вирішення спільних економічних та соціальних завдань [1].

Об'єднання підприємств здійснюється задля координації й інтеграції можливостей, зусиль та засобів підприємств-членів об'єднання та отримання від цього певного економічного і соціального ефекту. Чинне законодавство передбачає також створення тимчасових об'єднань для вирішення певного завдання в інтересах його учасників, проте більшість діють на постійній основі.

Помножуючи ресурсний потенціал кожного з підприємств-учасників досягається отримання економічних вигід за рахунок укрупнення та, як наслідок, зниження витрат на провадження діяльності [2].

Зниження витрат досягається також за рахунок послідовного, поетапного використання сировини і ресурсів, що підвищує ефективність їх використання та, як наслідок, рентабельність виробництва в цілому. Окрім того відкриваються можливості щодо отримання вигід шляхом спеціалізації підприємств, що дає можливість зменшити виробничий цикл та нарощувати обсяги виробництва продукції [3].

Об'єднуючись, підприємства розширюють коло своїх партнерів та ринки збуту. При цьому значну роль відіграє імідж материнської компанії, що надає певні конкурентні переваги дочірнім підприємствам, які усобилюються суспільством як єдине ціле [4].

Збільшуючи свої потужності та кооперуючи зусилля щодо досягнення поставлених цілей, об'єднання є ефективним методом у конкурентній боротьбі, особливо проти малих та середніх підприємств. Даний аспект є позитивним для об'єднання, проте може мати негативний вплив на конкурентне середовище. Саме тому Антимонопольний комітет України приділяє значну увагу цьому питанню. Так, він бере участь у прийнятті рішення про створення об'єднань та погоджує їх статут [5].

Ще одним важливим аспектом, що зумовлює необхідність об'єднання підприємств є їх науково-технічний та інноваційний розвиток. За умов сучасного науково-технічного прогресу, відставання від сучасних тенденцій спричиняє значні втрати через низьку конкурентоспроможність продукції, завищену собівартість та ціни у порівнянні із ринковими. Об'єднання можливостей та наукових доробок підприємств дає змогу отримати певні переваги в інноваційній боротьбі [6].

З погляду впливу на економіку держави загалом, діяльність об'єднань підприємств є неоднозначною. З одного боку, їх створення є стимулом для розвитку інших підприємств для утримання їх ринкової позиції та економіки в цілому. З іншого боку – існує загроза монополізації економіки та втрати ефективного конкурентного середовища.

Визначення доцільності об'єднання підприємств неможливе без попереднього

встановлення та аналізу цілей та завдань конкретного об'єднання, досягнення і виконання яких й зумовлюють необхідність створення об'єднання. Так, підприємства можуть досягати скорочення витрат, нарощування обсягів виробництва, розширення ринків збуту, підвищення конкурентоспроможності продукції, проте кінцевою метою в більшості випадків, як першоціллю функціонування будь-якого комерційного підприємства, є отримання позитивного фінансового результату та збільшення прибутків [7].

Далі проаналізуємо доцільність об'єднання підприємств на прикладі ПАТ «КрЗМВ», яке було засноване у 1940 р., а з 2008 р. входить до складу ПАТ «КВБЗ», до групи якого входять також ще 2 підприємства [8].

Оскільки підприємство було приєднано до складу групи у 2008 р., для визначення впливу об'єднання доцільно аналізувати його діяльність як до, так і після інтеграції (рис. 1).

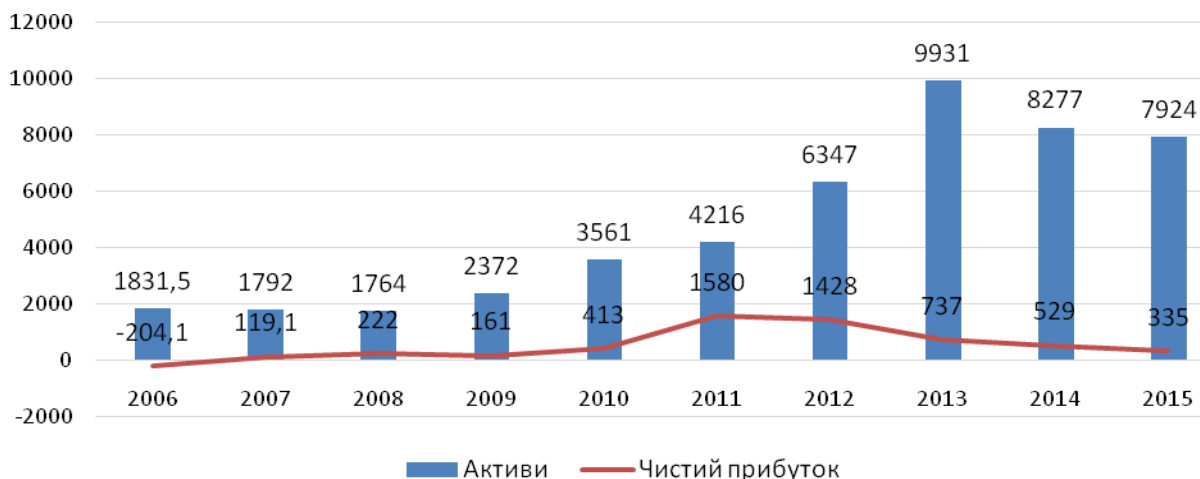

Рисунок 1 – Основні показники діяльності ПАТ «КрЗМВ» за 2006–2015 рр., тис. грн [8, 9]

Як видно з динаміки даних, репрезентованих на рис. 1, одразу після приєднання до ПАТ «КВБЗ» у 2008 р., чистий прибуток підприємства збільшився на 86% у порівнянні з попереднім роком. Проте подібне збільшення не є показовим, адже в 2007 р. також спостерігалось зростання. Якщо ж аналізувати загалом динаміку чистого прибутку, варто відмітити, що темпи його зростання значно збільшились із приєднанням до групи ПАТ «КВБЗ», незначні коливання спостерігались у 2009 р. та 2013–2015 рр., що зумовлено впливом фінансово-економічної кризи на реальний сектор економіки України.

Разом із тим зростають і активи підприємства, якщо в 2007 р., до приєднання, вони становили 1,8 млн грн, то вже у 2013 р. досягли свого максимуму – 9,9 млн грн.

Однак дослідження абсолютних показників не завжди є показовим через значний вплив фактору часу, нестабільності валют та інфляції, яка в Україні значно перевищує оптимальні значення. Окрім того, визначення лише прибутковості не дає можливості оцінити фінансовий стан підприємства, його платоспроможність та фінансову стійкість. Саме тому, важливо враховувати основні показники ділової активності, ліквідності, платоспроможності та рентабельності при визначенні впливу об'єднання на підприємство. Результати основних показників діяльності представлені у табл. 1.

Як видно з даних табл. 1, до приєднання до групи показники ліквідності ПАТ «КрЗМВ» були меншими за рекомендовані значення, що створювало труднощі або навіть нездатність розрахуватись за поточними зобов'язаннями, проте після приєднання підприємства до групи, вони значно збільшились, майже кожного звітного періоду досягаючи оптимальних значень.

До приєднання до групи платоспроможність підприємства також була незадовільною. Коефіцієнти маневреності власного капіталу та забезпеченості власними оборотними коштами взагалі мали від'ємне значення через значні обсяги поточних зобов'язань, проте після приєднання вони також покращились.

Приєднання ПАТ «КрЗМВ» значно збільшило ефективність виробництва та використання обігових коштів. Так, принаймні у 2 рази зменшився період обертання оборотних активів, якщо у 2006 р. коефіцієнт оборотності активів складав 0,5 об., то у 2011 р. – 13,3 об.

Рентабельність у 2006 р. здебільшого була від'ємною через негативний фінансовий результат від діяльності, проте з кожним роком рентабельність зростала. Так само як і за

іншими показниками, на ПАТ «КрЗМВ» значно вплинула криза 2008 р. та 2013–2015 рр., що у дані періоди дещо знизило показники рентабельності.

Таблиця 1 – Показники ліквідності, платоспроможності, ділової активності та рентабельності ПАТ «КрЗМВ» за 2006–2015 рр.

Показники	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Показники ліквідності										
Коефіцієнт покриття	0,2	0,51	3,84	1,56	1,08	2,3	2,44	1,2	1,69	2,54
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,19	0,45	3,82	1,09	0,9	2,13	1,68	0,95	0,77	0,56
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0	0,25	1,13	0,52	0,46	1,15	1,27	0,12	0,37	0,31
Показники платоспроможності										
Коефіцієнт автономії	0,75	0,83	0,97	0,67	0,55	0,84	0,78	0,57	0,75	0,83
Коефіцієнт фінансування	0,34	0,2	0,03	0,5	0,79	0,15	0,28	0,74	0,33	0,21
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами	-4	-0,97	0,74	0,36	0,07	0,56	0,59	0,17	0,41	0,61
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	-0,27	-0,1	0,09	0,18	0,05	0,2	0,4	0,15	0,23	0,32
Показники ділової активності										
Коефіцієнт оборотності активів	0,5	1,05	1,36	2,29	5,8	13,3	9,23	3,16	2,53	2,92
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	6,58	29,57	22,82	21,9	51,36	169,25	316,71	128,56	41,13	41,27
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	5,47	5,47	8,46	14,12	15,32	46,57	47,7	8,55	6,92	13,18
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	0,6	1,34	1,51	2,87	9,72	18,83	11,48	4,82	3,86	3,7
Показники рентабельності										
Коефіцієнт рентабельності активів	-0,19	0,07	0,12	0,08	0,14	0,41	0,27	0,09	0,06	0,04
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	-0,23	0,08	0,14	0,1	0,23	0,58	0,34	0,14	0,09	0,05
Коефіцієнт рентабельності продажу	-0,39	0,06	0,09	0,03	0,02	0,03	0,03	0,03	0,02	0,01
Коефіцієнт рентабельності реалізації продукції	0,51	0,11	-0,04	0,25	0,04	-0,01	0,01	0,07	0,08	0,06

Джерело: розраховано на основі методології [10] та даних фінансової звітності [8, 9]

Таким чином, не зважаючи на незначні коливання, спричинені кризами, показники діяльності ПАТ «КрЗМВ» значно покращились із приєднанням його до групи ПАТ «КВБЗ». Чистий прибуток підприємства збільшився протягом 2007–2015 рр. на 180%. Показники платоспроможності та ліквідності за цей же період досягли своїх оптимальних значень, що наразі свідчить про доволі значну фінансову стійкість підприємства. Показники рентабельності та ділової активності із незначними коливаннями також зростають, що свідчить про ефективність діяльності ПАТ «КрЗМВ».

Із цього можна зробити висновок, що приєднання ПАТ «КрЗМВ» до групи позитивно вплинуло на його діяльність, тож дане об'єднання є доцільним.

Висновки. Таким чином, об'єднання підприємств має неоднозначний вплив як на самі підприємства, так і на економіку в цілому. Здебільшого об'єднання мають позитивний ефект на підприємства, що входять до їх складу. Ефект полягає в об'єднанні виробничих, наукових, маркетингових зусиль та можливостей для досягнення синергетичного результату, за рахунок чого підвищується продуктивність та ефективність функціонування підприємства та, як наслідок, фінансовий результат.

Для інших підприємств об'єднання можуть служити як стимулюючим розвиток чинником, так і фактором, що дестабілізує конкурентне ринкове середовище, монополізуючи ринок. Тому виникає потреба у здійсненні постійного моніторингу за групами з боку держави.

Було досліджено ПАТ «КрЗМВ», яке входить до складу групи ПАТ «КВБЗ». Проведений аналіз показав, що дане об'єднання має позитивний вплив на результати діяльності підприємства, яке досліджувалося. За рахунок об'єднання досягалось збільшення прибутковості та рентабельності підприємства, покращилась його ліквідність та платоспроможність, розширилось виробництво. ПАТ «КрЗМВ» і досі залишається ефективно функціонуючим, фінансово стійким підприємством, зберігаючи та розширюючи свої ринки збуту.

Перелік посилань

1. Господарський кодекс України : прийнятий Верховною Радою України 16 січня 2003 р. № 436-IV : текст зі змін. станом на 1 травня 2016 р. [Електронний ресурс] / Сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
2. Дорожжкіна О.К. Объединения промышленных предприятий как фактор реализации их стратегического развития / О.К. Дорожжкіна, И.Н. Дорожжкін // Актуальные вопросы экономических наук. – 2013. – № 32. – С. 190–194.
3. Бережна М.С. Сучасні організаційно-правові форми функціонування підприємств у сфері реального сектору економіки / М.С. Бережна // Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. праць. – 2013. – № 4. – С. 5–13.
4. Юркевич Ю. Порівняльна характеристика об'єднань підприємств та господарських товариств за законодавством України / Ю. Юркевич // Национальный юридический журнал: теория и практика. – Март 2015. – С. 80–84.
5. Єгорова І.Г. Економіка та організація діяльності об'єднань підприємств : навчальний посібник / І.Г. Єгорова, Г.І. Матукова, Н.С. Приймак. – Львів : Магнолія 2006, 2009. – 331 с.
6. Петрина В.Н. Господарські об'єднання: правові проблеми управління / В.Н. Петрина // Часопис Київського університету права. – 2014. – № 2. – С. 191–195.
7. Економіка та організація діяльності об'єднань підприємств : підручник / Щелкунов В.І., Овсак О.П., Кириленко О.М. [та ін.]. – К. : НАУ, 2012. – 336 с.
8. Офіційний сайт ПАТ «КрЗМВ» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://krzmi.kvsz.com>.
9. Фінансова звітність ПАТ «КрЗМВ» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://smida.gov.ua/db/participant/01181618>.
10. Фещенко О.П. Розрахунок показників фінансового стану господарських товариств з урахуванням нових форм фінансової звітності / О.П. Фещенко // Бізнес Інформ. – 2015. – № 2. – С. 229–236.

Стаття надійшла: 11.05.2016 р.

Рецензент: д.е.н., доц. Горовий Д.А..

УДК 330.131.7

JEL Classification: F 21

УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ МІЖНАРОДНОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АВТОТРАНСПОРТНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Попкова К.О., к.е.н., доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Анотація. В статті розглянуті основні інструменти ризик-менеджменту при прийнятті рішень щодо інвестування в підприємства автомобільного транспорту України. Метою статті є ідентифікація та аналіз особливостей застосування методів виявлення, оцінки й мінімізації ризиків та розробка механізму управління ризиками міжнародної інвестиційної діяльності підприємства. Методологічною базою для підготовки статті стали праці відомих українських та західних економістів з предмету дослідження.

Спираючись на проведений аналіз методичного інструментарію оцінки та зниження ризиків інвестиційної діяльності автотранспортних підприємств розроблено механізм, основними етапами якого є: пошук потенційних інвесторів, шляхом оцінки корисності прийняття інвестиційних рішень в умовах ризику; виявлення та аналіз ризиків; їх оцінювання та мінімізація на підставі обґрунтованого застосування ефективних методів ризик-менеджменту.

Запропонований механізм управління ризиками міжнародної інвестиційної діяльності підприємств автотранспортного транспорту дає змогу не лише ідентифікувати та визначити ризики, здійснити обґрунтований вибір пріоритетного методу їх оцінки та мінімізації для підвищення загальної ефективності результатів інвес-